

Framställning till riksdagen 2019/20:RS2

Höjd åldersgräns för uttag av ålderspension

Sammanfattning

I framställningen föreslås en ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter som innebär att åldersgränsen för att kunna ta ut ålderspension inom riksdagens pensionssystem höjs från 61 år till 62 år. På så sätt anpassas åldersgränsen till vad som gäller för uttag av inkomstgrundad ålderspension enligt socialförsäkringsbalken sedan den 1 januari 2020.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2021. Enligt lagförslaget ska äldre föreskrifter gälla för den som uppnår 61 års ålder före ikraftträdandet.

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut	3
2 Lagtext	4
3 Ärendet och dess beredning	5
4 Bakgrund	6
4.1 Det allmänna pensionssystemet	6
4.2 Pensionsgruppens överenskommelse och genomförandet av den	6
4.3 Riksdagens pensionssystem	7
4.4 Avgångsförmåner	9
5 Överväganden	11
5.1 En höjd åldersgräns för uttag av ålderspension	11
5.2 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	12
6 Konsekvenser	13
7 Författningskommentar	14
 <i>Bilagor</i>	
Utredningens lagförslag	15
Remissinstanser	16

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Stockholm den 10 juni 2020

Andreas Norlén

Ingvar Mattson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Andreas Norlén, ordförande, Annelie Karlsson (S), Tobias Billström (M), Erik Ezelius (S), Hans Wallmark (M), Mattias Karlsson i Norrhult (SD), Janine Alm Ericson (MP), Ulrika Heie (C), Maj Karlsson (V), Jessika Roswall (M) och Per Ramhorn (SD).

2 Lagtext

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 12 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

12 §

En ledamot har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 61 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider.

Ålderspension som understiger 0,025 inkomstbasbelopp för ett år ska inte betalas ut.

Tilläggsbelopp lämnas inte för tid före den månad då ledamoten fyller 65 år.

En ledamot har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 62 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som uppnår 61 års ålder före den 1 januari 2021.

3 Ärendet och dess beredning

I december 2017 träffade Pensionsgruppen en överenskommelse som bland annat innebar att ett antal pensionsrelaterade åldersgränser skulle höjas och att det skulle införas ett nytt åldersbegrepp i socialförsäkringsbalken – riktålder för pension.

Regeringen överlämnade i maj 2019 proposition 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv. I propositionen behandlades vissa av Pensionsgruppens förslag. Bland annat föreslog regeringen att åldersgränsen för att ta ut inkomstgrundad ålderspension skulle höjas från 61 år till 62 år från den 1 januari 2020 och att begreppet riktålder för pension skulle tas in i socialförsäkringsbalken. Riksdagen biföll propositionen den 16 oktober 2019.

Riksdagsstyrelsen beslutade den 25 september 2019 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att se över vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning. I uppdraget ingår bland annat att överväga behovet av författningsändringar med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse och lagförslagen i regeringens proposition 2018/19:133. Vad gäller frågan om en höjning av åldersgränsen för uttag av ålderspension skulle uppdraget redovisas senast den 31 januari 2020. I övrigt ska uppdraget redovisas senast i november 2020. Till utredningen är knuten en referensgrupp med riksdagsledamöter från samtliga riksdagspartier.

I januari 2020 redovisade utredningen den del av uppdraget som gäller frågan om en höjning av åldersgränsen för uttag av ålderspension i delbetänkandet En anpassning av riksdagens pensionssystem till en höjd pensionsålder (2019/20:URF1). Utredningen föreslog att åldersgränsen för att ta ut ålderspension inom riksdagens pensionssystem ska höjas från 61 år till 62 år den 1 januari 2021 och att äldre föreskrifter ska gälla för den som uppnår 61 års ålder före ikraftträdandet. Utredningen återkommer i sitt slutbetänkande när det gäller behovet av författningsändringar i övrigt med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse och regeringens lagförslag på området.

Utredningens lagförslag finns i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Riksdagsförvaltningens akt (dnr 2493-2018/19).

4 Bakgrund

4.1 Det allmänna pensionssystemet

Det nuvarande allmänna pensionssystemet infördes genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 1999 och det regleras i huvudsak i socialförsäkringsbalken. Ålderspensionssystemet utgörs av inkomstgrundade pensionsförmåner och av ett grundskydd. Grundskyddet utgörs av garantipension och tilläggsförmånerna bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. De inkomstgrundade förmånerna är inkomstpension och premiepension. Inkomstgrundad ålderspension baseras på individens samlade livsinkomst. Pensionsgrundande inkomst (PGI) fastställs för varje år som en person har varit försäkrad och haft inkomst av anställning eller annat förvärsarbete. Pensionsrätt fastställs på 18,5 procent av pensionsunderlaget upp till intjänandetaket om 7,5 inkomstbasbelopp, varav 16 procent ger rätt till inkomstpension och 2,5 procent ger rätt till premiepension.

Enligt 56 kap. 3 § socialförsäkringsbalken betalas inkomstgrundad ålderspension ut efter ansökan. Sedan den 1 januari 2020 får så tidigast ske från och med den månad då den försäkrade fyller 62 år. Dessförinnan var åldersgränsen 61 år. Den sökande väljer själv om hela pensionen ska betalas ut eller endast delar av den i valfritt antal fjärdedelar.

Vid sidan av det allmänna pensionssystemet finns olika tjänstepensionssystem som grundas på kollektivavtal eller individuella avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare

4.2 Pensionsgruppens överenskommelse och genomförandet av den

I december 2017 enades Pensionsgruppen om ett antal åtgärder för att säkra långsiktigt höjda, hållbara och trygga pensioner. Överenskommelsen innebär bland annat att den lägsta åldern för att få ta ut inkomstgrundad ålderspension ska höjas

- år 2020 från 61 år till 62 år
- år 2023 från 62 år till 63 år
- år 2026 från 63 år till 64 år.

Enligt överenskommelsen ska det vidare införas ett nytt åldersbegrepp i socialförsäkringsbalken – riktålder för pension – som andra pensionsrelaterade åldersgränser ska kopplas till. Även vissa åldersgränser i kringliggande trygghetssystem ska kopplas till riktåldern.

Regeringen överlämnade i maj 2019 proposition 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv. I propositionen behandlades Pensionsgruppens förslag som gäller 2020. Regeringen föreslog bland annat en ändring i 56 kap. 3 § socialförsäkringsbalken som innebar en höjning

av åldersgränsen för när inkomstgrundad ålderspension tidigast kan tas ut från 61 år till 62 år. Vidare föreslog regeringen att begreppet riktålder för pension skulle tas in i socialförsäkringsbalken. Enligt regeringens prognos i propositionen kommer riktåldern 2026 att uppgå till 67 år och 2029 till 68 år.

Socialförsäkringsutskottet ställde sig bakom regeringens lagförslag i ett betänkande den 8 oktober 2019 (bet. 2019/20:SfU5). Utskottet uttalade bland annat följande (s. 8 f.).

Utskottet anser att de föreslagna höjningarna av åldersgränserna är nödvändiga för att motverka trenden att allt fler tar ut pension tidigt samtidigt som medellivslängden ökar. Utskottet ställer sig positivt till att riktåldern ska följa medellivslängdens utveckling med automatik. Eftersom riktåldern kommer att gälla först sex år efter beräkningsåret finns det tillräckligt med tid för lagstiftaren att påtala och utvärdera oförutsedda situationer och eventuellt justera oönskade konsekvenser vid beräkningen av riktåldern.

Den 16 oktober 2019 biföll riksdagen propositionen (rskr. 2019/20:10). Lagändringarna trädde i kraft den 1 december 2019. Enligt övergångsbestämmelserna ska lagändringarna tillämpas första gången för förmåner som avser tid från och med den 1 januari 2020. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för den som uppnått åldersgränsen 61 år före den 1 januari 2020.

Propositionen innehåller inga lagförslag som kopplar samman de nya bestämmelserna i socialförsäkringsbalken om riktålder för pension med någon pension eller annan förmån. Det finns inte heller några förslag som motsvarar Pensionsgruppens överenskommelse vad gäller åren 2023 och 2026. I propositionen sägs att regeringen återkommer med sådana förslag.

4.3 Riksdagens pensionssystem

Sedan 1947 har det funnits olika pensionssystem för talmannen och riksdagens ledamöter som komplement till det allmänna pensionssystemet. Det nuvarande pensionssystemet infördes genom ändringar i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (1994 års lag) som trädde i kraft den 1 januari 2010 (framst. 2009/10:RS1, bet. 2009/10:KU12). Dessförinnan gällde att en ledamot som vid avgången fyllt 50 år och som tjänstgjort i riksdagen under sex år hade rätt till ålderspension från och med den månad då han eller hon fyllde 65 år eller från och med den senare tidpunkt då riksdagsuppdraget upphörde. Pensionen beräknades på det pensionsgrundande arvodet under en femårsperiod närmast före avgångsåret. Det fanns ingen nedre åldersgräns och inte heller någon övre åldersgräns för en ledamot att tjäna in pension. En ledamot som lämnade riksdagen efter att ha fullgjort minst tre sammanhängande år innan han eller hon fyllt 65 år och som inte var berättigad till ålderspension hade i stället rätt till egenlivränta från och med den månad då ledamoten fyllde 65 år. Därutöver fanns bestämmelser om sjukpension och efterlevandepension. För talmannen fanns särskilda pensionsförmåner som motsvarade den förordnandepension som gällde för bland andra statsråd.

2010 års reform av riksdagens pensionssystem innebar bland annat att den särskilda talmanspensionen och egenlivräntan avskaffades, att pensionsförmånerna skulle beräknas på samma sätt oavsett ledamotens ålder och att all tjänstgöringstid skulle ge rätt till pension. Det infördes även en möjlighet att ta ut ålderspension redan från 61 års ålder.

Vad gäller övergångsregleringen övervägdes en ordning som innebar att ledamöterna skulle få möjlighet att inom en viss tid välja om de ville vara kvar i det tidigare pensionssystemet eller övergå till det nya systemet. Det alternativet valdes dock inte. I stället beslutade riksdagen att det nya regelverket skulle tillämpas på alla ledamöter och ersättare som tjänstgjorde vid ikraftträdandet eller från en senare tidpunkt. Den som redan omfattades av det tidigare pensionssystemet skulle dock inte behöva riskera att redan fullgjord tjänstgöring ledde till försämrade pensionsförmåner. Det togs därför in en skyddsregel i lagen som innebar att de pensionsbelopp som betalades ut i framtiden inte skulle bli lägre än de skulle ha varit med tillämpning av tidigare regler. Skyddsregeln konstruerades som ett tilläggsbelopp till pensionen och är tillämplig på ledamöter som vid sin avgång, dock senast vid utgången av riksmötet 2013/14, fyllt 50 år och fullgjort minst sex år i riksdagen. Enligt övergångsbestämmelserna omfattade de nya pensionsreglerna alla ledamöter som tjänstgjorde i riksdagen vid ikraftträdandet eller som senare skulle komma att tjänstgöra i riksdagen. För den som inte tjänstgjorde i riksdagen efter ikraftträdandet skulle fortfarande äldre bestämmelser gälla.

1994 års lag upphävdes den 1 januari 2017 och ersattes av lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (ersättningslagen). Pensionsbestämmelserna i ersättningslagen motsvarar i sak vad som gällde enligt 1994 års lag och berättigar till ålderspension och sjukpension. Vissa efterlevande har också rätt till efterlevandepension. Enligt ersättningslagens övergångsbestämmelser gäller alljämt tidigare övergångsbestämmelser i 1994 års lag.

Ålderspension

Bestämmelser om ålderspension finns i 9 kap. ersättningslagen. En ledamot har rätt till ålderspension om han eller hon tillgodoräknas pensionsrätt. Pensionsrätt tillgodoräknas en ledamot för varje månad som han eller hon har fått arvode eller sjukpension av riksdagen. Ledamoten har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 61 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider. Det framgår av 9 kap. 12 § första stycket ersättningslagen. Pensionsförmånerna tjänas in på samma sätt oavsett ålder och utan vare sig nedre eller övre åldersgräns. All uppdragstid ger rätt till pension och det finns inte någon viss minsta uppdragstid, vare sig totalt eller sammanhängande. Intjänandetiden är dock begränsad till 30 år.

Pensionsrätten för en månad utgör 0,72 procent av den del av pensionsunderlaget som inte överstiger 0,625 inkomstbasbelopp och 2,40 procent av den del av underlaget som överstiger 0,625 men inte 2,5 inkomstbasbelopp.

Pensionsunderlaget utgörs av talmansarvode, ledamotsarvode, tilläggsarvode och arvoden enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ. Ålderspension får inte betalas ut samtidigt med talmansarvode, ledamotsarvode, arvode eller övergångsersättning enligt Europaparlamentets ledamotsstadga. Ålderspension kan tidigast betalas från och med den månad då ansökan kommer in till Statens tjänstepensionsverk (SPV).

Om ålderspensionen tas ut före den månad då ledamoten uppnår 65 års ålder ska pensionen enligt 9 kap. 9 § ersättningslagen minskas med 0,5 procent för varje månad som återstår till den månad då ledamoten uppnår 65 års ålder. Görs det uppehåll i utbetalningen av ålderspension före den månad då ledamoten uppnår 65 års ålder ska pensionen, när den åter betalas ut, minskas med 0,5 procent för varje månad som den tidigare har tagits ut.

Endast någon enstaka ledamot har hittills utnyttjat möjligheten att ta ut ålderspension före 65 års ålder.

Sjukpension

Bestämmelser om sjukpension finns i 10 kap. ersättningslagen. En ledamot har rätt till sjukpension för tid då han eller hon har rätt till hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Sjukpension lämnas längst till och med månaden före den månad då ledamoten fyller 65 år eller om ledamoten avlider dessförinnan, till och med den månad då dödsfallet inträffar. Underlaget för sjukpensionen är detsamma som för ålderspensionen.

Efterlevandepension

Bestämmelser om efterlevandepension finns i 11 kap. ersättningslagen. Efterlevandepension lämnas till efterlevande maka eller make eller den som jämställs därmed och efterlevande barn till den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller fick ålderspension med visst belopp enligt ersättningslagen eller sjukpension enligt ersättningslagen. Efterlevandepension till barn lämnas längst till och med den månad då barnet fyller 20 år. Underlaget för efterlevandepensionen är detsamma som för ålderspensionen.

Beslut och administration

SPV beslutar i frågor om ålderspension, sjukpension och efterlevandepension enligt ersättningslagen. Verket sköter även administrationen av pensionerna enligt en överenskommelse med Riksdagsförvaltningen.

4.4 Avgångsförmåner

Ledamöter som lämnar riksdagen innan de fyllt 65 år har under vissa förutsättningar rätt till avgångsförmån i form av inkomstgaranti eller ekonomiskt

omställningsstöd. Inkomstgarantin omfattar i huvudsak ledamöter som valts in i riksdagen före valet 2014. Övriga ledamöter omfattas av det system med ekonomiskt omställningsstöd som infördes 2014. När en ledamot som inte uppnått 65 års ålder lämnar riksdagen har han eller hon också rätt till stödåtgärder för att kunna återgå till förvärvsarbete, exempelvis karriärplanering och kompetensutveckling. Rätten till inkomstgaranti, ekonomiskt omställningsstöd och stödåtgärder för återgång till förvärvsarbete upphör i samband med att ledamoten fyller 65 år.

5 Överväganden

5.1 En höjd åldersgräns för uttag av ålderspension

Riksdagsstyrelsens förslag: Åldersgränsen för att kunna ta ut ålderspension inom riksdagens pensionssystem höjs från 61 år till 62 år.

Utredningens förslag

Förslaget överensstämmer med riksdagsstyrelsens förslag.

Remissinstanserna

De remissinstanser som yttrat sig tillstyrker, har inget att invända mot eller har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Riksdagsstyrelsen anser att riksdagens pensionssystem så långt som möjligt bör anpassas till de ändringar som Pensionsgruppens överenskommelse innebär. Den nuvarande möjligheten att ta ut ålderspension inom riksdagens pensionssystem före 65 års ålder infördes i och med 2010 års reform av pensionssystemet. Åldersgränsen 61 år bestämdes utifrån den åldersgräns som då gällde inom det allmänna pensionssystemet. När den åldersgränsen nu har höjts bör det göras en motsvarande ändring i riksdagens pensionssystem. Det kräver en ändring av åldersgränsen i 9 kap. 12 § första stycket ersättningslagen.

Riksdagsstyrelsen konstaterar att införandet av begreppet riktålder för pension i socialförsäkringsbalken i dagsläget inte kräver några ändringar i ersättningslagen. Den frågan blir aktuell först när regeringen lägger fram förslag till lagändringar som kopplar samman berörda pensioner och förmåner med bestämmelserna om riktålder i socialförsäkringsbalken. Så har ännu inte skett.

5.2 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Riksdagsstyrelsens förslag: Lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2021. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för den som uppnår 61 års ålder före den 1 januari 2021.

Utredningens förslag

Överensstämmer med riksdagsstyrelsens förslag.

Remissinstanserna

De remissinstanser som yttrat sig tillstyrker, har inget att invända mot eller har inga synpunkter på förslaget. *Moderaterna* framhåller vikten av att ledamöter som omfattas av äldre bestämmelser beaktas.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Det är angeläget att åldersgränsen anpassas till vad som gäller enligt socialförsäkringsbalken så snart som möjligt, vilket enligt utredningen bedöms vara den 1 januari 2021. Riksdagsstyrelsen har ingen annan uppfattning i den frågan. Utan övergångsreglering kommer den nya åldersgränsen att gälla direkt även för den som fyllt 61 år före ikraftträdandet. Som utredningen föreslagit bör det därför tas in en övergångsbestämmelse som motsvarar övergångsregleringen till den ändrade åldersgränsen i socialförsäkringsbalken. Äldre föreskrifter ska således fortfarande gälla för den som uppnår 61 års ålder före ikraftträdandet av lagändringen. Det innebär att den som fyller 61 år före den 1 januari 2021 kan ta ut ålderspension innan han eller hon fyllt 62 år. Den som fyller 61 år efter den 1 januari 2021 får däremot vänta med att ta ut ålderspension tills han eller hon fyllt 62 år.

6 Konsekvenser

I likhet med utredningen och de remissinstanser som yttrat sig i frågan gör riksdagsstyrelsen bedömningen att en höjning av åldersgränsen inte kommer att föra med sig några märkbara ekonomiska konsekvenser eller andra konsekvenser, vare sig för enskilda eller berörda myndigheter.

7 Författningskommentar

9 kap.

12 §

En ledamot har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 62 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider.

Ålderspension som understiger 0,025 inkomstbasbelopp för ett år ska inte betalas ut.

Tilläggsbelopp lämnas inte för tid före den månad då ledamoten fyller 65 år.

Paragrafen innehåller bland annat bestämmelser om under vilken tid som ålderspension enligt riksdagens pensionssystem kan tas ut. Ändringen i *första stycket* innebär att åldersgränsen för när en före detta ledamot tidigast kan ta ut ålderspension höjs från 61 år till 62 år. Åldersgränsen motsvarar således vad som gäller inom det allmänna pensionssystemet enligt 56 kap. 3 § socialförsäkringsbalken. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som uppnår 61 års ålder före den 1 januari 2021.

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2021. Av *andra punkten* framgår att äldre föreskrifter ska gälla för den som uppnår 61 års ålder före ikraftträdandet. Den som fyller 61 år före den 1 januari 2021 och som enligt ersättningslagen eller 1994 års lag i dess lydelse från den 1 januari 2010 har rätt att ta ut ålderspension före 65 års ålder kan alltså ta ut ålderspension innan han eller hon uppnår 62 års ålder även efter ikraftträdandet. Den som fyller 61 år efter ikraftträdandet kan däremot inte ta ut ålderspension förrän han eller hon fyller 62 år. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

BILAGA 1

Utredningens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 12 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***9 kap.**

12 §

En ledamot har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 61 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider.

Ålderspension som understiger 0,025 inkomstbasbelopp för ett år ska inte betalas ut.

Tilläggsbelopp lämnas inte för tid före den månad då ledamoten fyller 65 år.

En ledamot har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 62 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som uppnår 61 års ålder före den 1 januari 2021.

BILAGA 2

Remissinstanser

Arbetsgivarverket

Förvaltningsrätten i Falun

Kammarrätten i Stockholm

Partigrupperna i riksdagen

Pensionsmyndigheten

Regeringskansliet (Socialdepartementet)

Riksdagens arvodesnämnd

Skatteverket

Statens tjänstepensionsverk

Arbetsgivarverket, Förvaltningsrätten i Falun, Kammarrätten i Stockholm, Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna, Miljöpartiet, Moderaterna, Pensionsmyndigheten, Regeringskansliet, Riksdagens arvodesnämnd, Skatteverket och Statens tjänstepensionsverk har yttrat sig.